

Skuespiller Knudsens patriotiske Rejse i Aaret 1801.

Ved Bibliotekssekretær **C. Behrend.**

Medens mange af vore betydeligste Skuespillere har maattet vente længe, førend de opnaaede at gøre sig gældende paa Scenen, lykkedes det hurtigt Hans Chr. Knudsen at vinde Publikum for sig, efterat han havde debuteret i Dec. 1786, 23 Aar gammel. Hans naturlige Livlighed og hurtige Opfattelsesevne satte ham ikke blot i Stand til med Lethed at udføre unge lystige Roller, men ogsaa i ældre komiske Roller ydede han noget fortrinligt (Jøderoller var en af hans Forcer), særlig hvor det komiske skulde have et Anstrøg af det rørende; desuden gjorde hans smukke Stemme ham anvendelig i Syngestykker. Dertil kom endelig, at han ogsaa udenfor Scenen skabte sig en stor Vennekreds bl. a. i Klubberne ved sit godmodige Væsen og sin kønne Sang.

Men en hel ny Popularitet vandt han, da Danmarks lange Fredsperiode afbrødes af Englændernes pludselige Angreb i 1801. Knudsen opnaaede Theaterchefen Waltersdorffs Tilladelse til, at der under eller efter Forestillingen maatte afsynges patriotiske Sange, og selv foredrog han nu fra Scenen med Inderlighed og Begejstring Sange som »Kong Christian«, Abrahamsons »Vi alle dig elske, livsalige Fred«, Falsens »Til Vaaben! se Fjenderne komme« o. lign. Publikum sang med, udbragte Leveraab for Fædrelandet, Kongen og Krigerne og Begejstringen forplantede sig fra Teatret til hele Byens Befolkning. Om Dagen færdedes han blandt Soldaterne, Matroserne og Arbejderne — under selve Kampen skal han have opholdt sig paa Batteriet Kvintus — og oplammede dem ved Taler og Sange til at værgе Fædrelandet imod den mægtige Fjende.

Men hans Virksomhed endtes ikke med Freden. Den energiske Mand begyndte nu et stort Arbejde for at hjælpe de saarede og de faldnes Efterladte; og for at indsamle Pengemidler til deres Støtte foretog han en stor Agitationsrejse gennem næsten hele Danmark. Hans Repertoire var her de før nævnte Sange samt »Saa stride de Helte af anden April« af G. H. Olsen, Taksigelsessang af Frankenau (»Det er en sød og himmelsk Fryd«) og Gravsang efter anden April af Abrahamson (»Være Fred med Eder Alle«), hvoraf den første var komponeret af Kunzen, de 2 andre af Zinck; men for Resten formede Sammenkomsterne sig forskelligt i de forskellige Byer.

I Odense, den første Provinsby, hvor han optraadte (d. 28. Maj), mødtes man paa Raadhussalen; Stiftsprovst Clod holdt en patriotisk Tale og Knudsen sang sine Sange; der indleddedes og sluttedes med et Musikstykke. Indtægten her var 147 Rdlr. Ved Koncerten i Vejle d. 1. Juni, hvortil Garnisonen og alle Borgervæbningens Afdelinger indfandt sig og formerede Grupper ligeoverfor Orkestret, var Indtægten 60 Rdlr. 5 Mark. Koncerten i Aarhus Domkirke d. 7. Juni havde en særlig højtidelig Karakter: Paa Alteret brændte 4 Lys; alle Stole var prydede med Blomster; Magistraten var mødt ligesom samtlige Borgerofficerer i fuld Uniform, og alle Borgerne med Kaarder og Bandolerer. Paa begge Sider af Gangen paraderede Byens frivillige Jægerkorps med Officererne i fuld Paradeuniform samt den i Aarhus indkvarterede Eskadron lette Dragoner i fuld Uniform. 12 unge Damer i hvide Dragter med Rosenkranse paa Hovedet og Guirlander af Myrtheblade dannede sammen med Latinskolens bedste Sangere og andre et Kor paa 30 Personer. Efter et Orkesterstykke udførte Koret en Sang af Fr. Høegh Guldberg »Landeværnet« med Musik af Kunzen, Knudsen sang og Stiftsprovst Jansen holdt en patriotisk Tale. Koncerten var besøgt af 14—1500 Mennesker og indbragte 228 Rdlr. Den 9. gav han i Randers en Koncert, der indbragte 280 Rdlr., d. 15. og 16. sang han i Budolfi Kirke i Aalborg; derpaa fortsatte han til Viborg og syd paa helt ned til Christiansfeld. I Middelfart var han efter Koncerten indbudt til Kammerherre Adeler paa Hindsgavl, hvor der blev afsunget en Sang af P. H. Haste til hans Ære, 3 unge Damer bekrandsede ham og medens 9 Kanonskud affyredes, blev hans Skaal drukket. D. 16. Juli gav han igen en Koncert i Odense, hvor Orkesteret var forstærket med Grev Ahlefeldt Laurvigs og Kammerherre Juels Musikere fra Tranekær og Taasinge Slotte. Efter Koncerten gav Officerer en Souper til Ære for Knudsen, der hædredes med Sange og fik overrakt et Guldur med Indskriften »Erindring af 16. Juli i Odense i Anledning af 2den April 1801«, og den 22. lod han paa Teatret i Odense efter »Dyveke« opføre et »Fædrelands Trofæ«: da Tæppet gik op, fremtraadte Knudsen som en Olding, Ossian, og sang »Vi alle dig elske«, og deklamerede derpaa et Digt af Svenskeren Wallmark om den 2den April; derpaa fremkom 8 hvidklædte Piger, som overrakte ham en Stridshammer og en Laurbærkrans; nu hævdede Bagtæppet sig og man saa et smukt grupperet Mindesmærke om Slaget omgivet af Bautastene og forskellige Genier samt Thalia og Melpomene desuden Soldater af de forskellige Vaabenarter, Matroser og Bønder med afbrudt Le og Fork. Knudsen foretog nu sine Sange og Danserinden Mad. Schall fra det kgl. Teater dansede og bekrandsede Mindesmærket. Indbyggerne i Ribe, som Knudsen ikke tidligere havde

besøgt, anmodede om ogsaa at maatte faa ham at høre og d. 28. Juli gav han Koncert i den smukt prydede Domkirke; særlig Opmærksomhed vakte her en ung Karl fra Byen, Thor, som havde udmærket sig i Slaget d. 2. April og skønt saaret ikke havde forladt sin Plads, før Slaget var endt; han førtes af Stiftamtmand Moltke og Borgmesteren ind i Kirken, stod under Koncerten ved Minderingen og hædredes med en kort Tale. Om Aftenen var der Bal i Gæstgiver P. Ramsings Gaard.

Rejsen gik derfra til Haderslev, Lyksborg, Aabenraa, Tønder, Flensborg og tilbage til Fyen; her holdt han i Nyborg d. 4. Sept. en Koncert, der efterfulgtes af Bal i Gæstgivergaarden hos Mad. Rye. Ved Afrejsen fra Fyen rettede Knudsen en offentlig Tak til alle — Øvrighedspersoner, Medvirkende og Bidragydere —, der havde bidraget til det gunstige Resultat. I Korsør efterfulgtes Koncerten som sædvanligt af et Bal, og næste Morgen, da Knudsen rejste, mødte bl. a. 17 Mænd, der havde deltaget i Slaget, og man hædrede den bortdragende ved at bekranse Vognen med Egeløv. Nu gik Rejsen videre over Lolland, Falster og gennem Sjælland, hvor de sidste Koncerter gaves i Nykøbing S. — her var blandt de tilstedeværende 100 Krigere, der havde deltaget i Slaget — og Frederiksværk d. 19. Dec. Ialt fik han indsamlet den betydelige Sum 14.650 Rdlr.¹⁾

»For dette mit patriotiske Foretagende«, skriver Knudsen selv, »skienkede Höysalig Kong Christian den Syvende mig Guldmedaljen Promeritis og en Beneficeforestilling paa det kongelige Theater til Erstatning for mine Reiseomkostninger. Medalien modtog jeg af H. K. H. Kronprinds Frederiks egen Haand med de Ord: »Den har De fortient«. Jeg takkede allerunderdanigst og svarede »Ieg skal stræbe at fortjæne denne høye Naade«. Denne Naade fant ieg, at ieg burde stræbe at fortienne; thi ieg viste, at den vilde opvække megen Misundelse. Ieg greb derfor enhver Leilighed for at giøre mig værdig til at bære dette Hæders Tegn, som H. K. H. tillod mig at bære. Ved min Benefice [d. 6. Febr. 1802] i »Erik Eiegod« havde ieg den paa og fremviste den i min Epilog for Publicum. Denne Reise gjorde ieg med Glæde, og priste mig lykkelig, at ieg var Skuespiller og at ieg paa denne hædrende Maade kunde viise min Taknemmelighed mod Hans Majestæts brave Söe- og Landkrigere og derved glæde min Konge, gavne mine Medmennesker, hvorved ieg vandt min Konges Naade og mine retskafne Medborgeres Agtelse og min egen Tilfredshed«.

¹⁾ Efter 1807 foretog Kn. atter Rejser for at samle ind til de saarede og de faldnes Efterladte, dennegang helt op til Norge, hvorved han endog indsamlede over 250.000 Rdlr.

Det følger af sig selv, at Knudsen ved denne Rejse skaffede sig en uhyre Popularitet blandt den store Befolkning i hele Landet. Man kunde ikke andet end beundre det smukke Formaal, for hvilket han ofrede sig, den store Energi, hvormed han gennemførte denne Agitationsrejse, hvortil der aldrig før var set Magen her i Landet, og den store Elskværdighed, hvormed han kom høje og lave imøde. Men paa den anden Side har han uden Tvivl ogsaa skabt sig Misundere, og de mere kritiske har vel nok trukket paa Smilebaandet ad denne »Fædrelandets frivillige Sanger«, (som han selv kaldte sig), der i fulde Drag nød den Virak, der ofredes ham, og den gode Mad og Drikke, og hvad andet godt der faldt af under Rejsen. Fra saadanne Kredse stammer sagtens nedenstaaende Vise, der paa en humoristisk eller ironisk Maade beretter om hans Færd.

1.

Hr. Knudsen han reyser al Verden omkring
 Al Verden, som Dansk monne være,
 Saa qvad han i Norden, saa qvad han i Ring
 De blødende Helte til Ære.
 Al Verden nu lover Hr. Knudsen.

2.

Og der han var kommen til Jydernes Bye
 For dennem heel liflig at siunge,
 Da vandrer fra Norden til Sønden et Rye
 Om skøn og velydede Tunge.
 De Jyder de love Hr. Knudsen.

3.

Lad brede de Duge, lad rede den Disk,
 Den Hædersmand skylde vi Ære,
 Ey skaanes den fedede Kalv eller Fisk,
 At Gildet anstændigt kan være.
 Hr. Knudsen ey skaaner det Feede.

4.

Og Øllet og Miödet vel 2 Snese Aar
 For ungt endda synes tilhobe;
 Af Jyden Hr. Knudsen Undskyldninger faaer
 Og nødes at nyde den Draabe.
 Hr. Knudsen den Miöd monne smage.

5.

De Fynboer mældte et Ord udi Tugt:
 Kom, yndede Sanger, tilbage,
 Saa skal vi dig vise, hvor herligt og smukt
 I gyldene Karm du skal age.
 De Fynboer love Hr. Knudsen.

6.

Kanonerne tordne 3 gange nie
 Skal buldre, naar Begret omvanker;
 Og dertil skal lyde i skiön Harmonie
 Af Told-Inspecteurenes Tanker¹).
 Den Toldbetient lover Hr. Knudsen.

7.

Og trende udvalgte uskyldige Noer
 Med [Paa?] Knudsen den Tinding skal klæde;
 I Fyen du skal lære, at Skiönsomhed boer,
 Saa Øyne du derved skal væde.
 Uskyldighed lover Hr. Knudsen.

8.

Men tænk ey det bliver ved denne Konfect,
 Som mætter kuns Øret og Bugen:
 Ney let Servieten, og da med Respekt
 Det Seierværk ligger paa Dugen²).
 Hr. Knudsen det Seyerværk snapper.

9.

Den Siælender vandrer af Længsel og Qval,
 Aldeeles han snart taber Veyret,
 At ogsaa hans Skiærv blant Velgierningers Tal
 Man tæller og han vorde æret.
 Den Sjællender lover Hr. Knudsen.

10.

Nu heyses, nu spændes det hvideste Seyl,
 Fra Fyen Hr. Knudsen lod stande;
 Paa Havet saa stille, saa jevnt som et Speil
 Han glider mod Siællandske Strande.
 De Bølger de føre Hr. Knudsen.

¹) Forfatteren P. H. Haste var Toldinspektør i Middelfart.

²) Se foran om Gulduret, der overræktes ham i Odense d. 16. Juli.

11.

»Velkommen Aprilens og Heltenes Ven«,
 Saa mælder strax Byens Borgmester,
 »Naar herfra at age Du agter igien
 Dig venter Karosser og Bæster«.
 Hr. Knudsen saa ziirligen takker.

12.

Og der han nu drog fra Korsöerske Strand,
 Da samlede Halte og Skiæve,
 De omvunde Vognen og gjorde ham glad¹⁾
 Med Krantse og Hurral og Level!
 De lamme de love Hr. Knudsen.

13.

Men see nu et Slag for den syngende Ven:
 Han Slagelse neppe mon öyne,
 Saa vender Kudskene og nedriver igien
 De Tegn paa Korsöerske Lögne.
 Hr. Knudsen af Vognen udkikker.

14.

Og derpaa han mælder de harmfulde Ord:
 »For denne Tant jeg dig skal ramme«.
 »Saa Gud skal han ikke«, den Kiöresvend svoer
 »Det Fias ikkun giör os til skamme«.
 Den Kiöresvend leer af Hr. Knudsen.

15.

Nu hiemsöges Siælland fra Vest og til Øst
 Fra Nord og til Syden hver Flække.
 Man hører og lover og ynder den Røst
 Og Almisse villig udrækker.
 Hver Flække nu lover Hr. Knudsen.

16.

Med Nestved han var ey ret synderlig glad:
 Dens syngende Damer, han meldte,
 Som Brægen af Vædre saa skurrende qvad
 (Hvor tung denne Skose ey gieldte).
 Dog lovsang de Damer Hr. Knudsen.

¹⁾ Se foran om Afrejsen fra Korsør d. 8. Sept.

17.

Indstrømme her Voxlys fra Egn og fra Bye
 Man saa paa Oplysningens Gaade
 Om 4 Pund Tællelys gaar dog stort Rye
 (fra Fru Bielke¹) i Steden for Voxlys.)
 Som sendes (ih fuy!) fra en Naade.
 Hr. Knudsen sig skynder fra Nestved.
 (Han reyste virkelig misfornöyet fra Nestved.)

18.

Paa Falster han var i den største Labet²),
 Da Landet ey qvæstede eyer,
 Thi sendes til Møen med Fart en Staffet,
 Karetten for Penge man leyer.
 Hr. Knudsen han slap af sin Vaande.

19.

Og vil I ey höre, saa kan I dog see
 Pretiose og Meerskum medføres;
 Hvis I det vil eye, paa Timen det skeer,
 Naar dybt udi Pungen der røres.
 Det Skum man betaler saa dyre!

20.

Paa Reysen den Qvædemand møder et Bud,
 Som rykker ham stærkt i hans Ærme:
 »Fordi du i Regn, i Solskin og Slud
 Saa troeligen monne omsværme
 Jeg herved dig Hæderen rækker«.
 (En Medaille blev sendt ham fra Kiöge.)

21.

Hurra Kamerat! lyde Begheltens Ord,
 See hist kommer Orlogets Sanger;
 I Kampen han viiste sig altfor stoer
 At trækkes af fiirbenet Ganger.
 De Beghelte love Hr. Knudsen.

¹) Benedictine Bielke f. Numsen † 24. Maj 1809 g. m. Joh. Rud. Bielke, Amtmand i Præstø 1803—1808.

²) Hvad nu kaldes Beet i L'hombre.

22.

Thi spændes af Aaget den vrinskende Hæst
 Matrosen sig paalegger Seeler,
 Nu sleber, nu skyder man som man kan bedst.
 See! Avind ad Knudsen han skeeler.
 Den Avindsmand leer af Hr. Knudsen.

23.

Gaae Avindsmand, indtil du bliver saa sort
 Som Begheltenes daglige Tröye.
 I Velstand Hr. Knudsen han lever nu fort
 Og sover saa trygt i sin Köye.
 Hr. Knudsen han lover sit Paafund.

Knudsen opnaaede for sin patriotiske Virksomhed baade at blive Dannebrogsmænd og flere Gange at faa tilstaaet Beneficer (fra 1815 en hvert Aar). Imidlertid er nedenstaaende versificerede Ansøgning om Ridderrang og Beneficer aabenbart ikke skrevet af Knudsen selv, men ligesom den forrige Vise lavet for at gøre sig lystig over ham:

Allerunderdanigst Ansøgning!

For Deres Majerstæt jeg, Knudsen,
 Drammatisk Kunstner, Virtuoso,
 taer allerydmygst af Kabudsen
 og melder uden egen Roes
 foruden det, at jeg har spillet,
 som heele viide Verden veed
 naar man mig ellers ej har drillet¹⁾
 Hvers Rolle til Fuldkommenhed,
 saa har jeg sjunget ind i Kassen,
 Ja lad mig see, en Tønde Guld,
 og stemte jeg Discant som Bassen
 var Millionen bleven fuld.
 Fremdeles binn ich auch ein Meister
 inn Phejphenkopphenmacherie²⁾,
 So das so gar die Höllengeister
 sie [sich?] ärgern über mein Genie.

¹⁾ Om nogle af hans Stridigheder med Direktionen, der skaffede ham 4 Dage i Blaataarn, og andre af Teatrets Personale, se Breve fra danske Skuespillere I. S. 115 og 242 .

²⁾ 1809 havde K. paa et Maskebal overrakt Kong Frederik VI et Pibe-hoved af egen Fabrikation.

Was dieses schönes Kunst dem Lande
 für schweres Gelt innbringen kan,
 de jyske Herremænd kan sande,
 som greb sig ret derover an.
 Og endelig til Kongens Glæde
 til Landets Tarv i Landets Trang
 Jeg gjør, (Guds Engle selv maae græde
 af Fryd derover) Salt af Tang¹).
 Thi beeder jeg paa disse Grunde,
 at Majestæten dennegang
 mig allernaadigst vil forunde
 en Benefic' og Ridderrang.
 Saa vil jeg eene vie Staten
 det Pund, jeg frem for andre fik,
 und da wirst ein [werd' einst?] auf meine Thaten
 stoltz sage[n]: so ein Mann binn ich.

De to Digte og en kortfattet egenhændig Beretning af Knudsen om Rejsen findes i det kgl. Bibliotek.

¹) Knudsen havde for at gavne Landet gjort Forsøg med at udvinde Salt af Havtang.
